

Door de bomen het BOS

Inventarisatie en analyse van lokale projecten op het gebied van buurt, onderwijs en sport

Amsterdam, 27 mei 2003

Eric Lagendijk

Met medewerking van:
Marga van Aalst

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding tot onderzoek	3
1.2	Achtergrond	4
1.3	Onderzoeksvragen en -methodiek	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Typologie van BOS-projecten	7
2.1	Respons veldonderzoek	7
2.2	Op de punten van de driehoek	8
2.3	Een typologie van BOS-projecten	9
2.4	Integratie van methodieken	13
3	Zelfevaluatie van projecten: enkele karakteristieken	15
3.1	Fase van projectontwikkeling	15
3.2	Financiering en continuïteit	15
3.3	Initiatief en coördinatie	16
3.4	Resultaten van BOS-projecten	17
3.5	Meerwaarde BOS-projecten voor andere beleidsterreinen	18
3.6	Doelbereik	18
3.7	Succes- en faalfactoren	19
4	Conclusies en aanbevelingen	23
4.1	Conclusies	23
4.2	Aanbevelingen rijksoverheid	26
	Bijlagen	
Bijlage1	Instellingen (deel)gemeenten/ die aan het onderzoek hebben deelgenomen	30

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot onderzoek

Het concept 'buurt-onderwijs-sport' (voortaan BOS) keert opvallend vaak terug als kapstok of methodiek voor sportstimulering van jeugdigen, bijvoorbeeld als we het projectenoverzicht van de breedtesportregeling bestuderen. BOS-projecten zijn projecten waarbij scholen en sportaanbieders met elkaar samenwerken en die de buurt of het dorp en de daarin aanwezige instellingen als vertrekpunt hebben. Let wel: het gaat dus niet alleen om de buurt als geografisch schaalniveau, maar vooral om het betrekken en benutten van in de buurt actieve organisaties op het gebied van onder meer welzijn, zorg, politie, buurtbeheer, jeugd en migranten.

Op zichzelf is de 'BOS-aanpak' niet nieuw. In Amsterdam en Rotterdam ontstonden eind jaren tachtig al projecten die, op buurtniveau gecoördineerd, leerlingen van basisscholen moesten toeleiden naar de georganiseerde sport. Wat nieuw is, is de schaal waarop dit nu gebeurt, en de beleidsmatige, organisatorische en maatschappelijke inbedding.

Voorheen was een BOS-project een sportstimuleringsproject op school en rond school, waarbij enkele leerlingen uiteindelijk kennis gingen maken met een sportclub in de buurt.

Tegenwoordig is er een scala van BOS-achtige initiatieven:

- projecten en praktijken waarbij de coördinatie en het initiatief bij het onderwijs ligt, zoals verlengde schooldag, brede school, LOOT-scholen, sommige School en Sport-projecten. Een verbijzondering hiervan is de invoering van beweegmanagement op en via scholen, waarbij leerlingen met een gevarieerd sportaanbod op school en bij sportaanbieders alle kansen krijgen om kwalitatief goed te kunnen sporten.
- projecten en praktijken waarbij de coördinatie in de buurt ligt, bijvoorbeeld bij het welzijnswerk of het sportbuurtwerk en het initiatief meestal bij de gemeente.
- projecten en praktijken waarbij de coördinatie en het initiatief grotendeels bij één of meerdere verenigingen, een sportbond of een sportraad ligt, zoals kennismakingsprogramma's, schoolsporttoernooien, clinics en dergelijke.
- integrale projecten en praktijken waarin sport, onderwijs en een wijkgerichte aanpak deel uitmaken van een veelomvattend programma, dat meestal tot doel heeft de maatschappelijke positie van jeugdigen te versterken. Belangrijke pijlers in dergelijke projecten zijn meestal de zorg en politie en justitie. Sport is vaak aangrijpingspunt om jongeren te binden en vertrouwenspersonen te benaderen.
- integrale projecten die tot doel hebben de maatschappelijke betekenis van sport optimaal te benutten. Voorbeelden hiervan zijn buurtsportprojecten die tot doel hebben de leefbaarheid van buurten en wijken te vergroten. Dergelijke projecten hebben een fysieke en sociale component: sport terug in de buurt, op pleinen en trapveldjes, en daarnaast meer en betere contacten tussen buurtbewoners met uiteenlopende leefstijlen (jong/oud, allochtoon/autochtoon). Initiatief hiervoor ligt in de regel bij het lokaal bestuur; coördinatie in de buurt.

De ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (OCenW), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) willen de meerwaarde die de samenwerking tussen buurt,

onderwijs en sport kan hebben, beter benutten. Ten einde daar actueel beleid op te kunnen voeren, is het gewenst meer inzicht te krijgen in de activiteiten en beleidsinitiatieven die er momenteel zijn op het gebied van buurt, onderwijs en sport. Daarbij is het van belang ook zicht te krijgen op de (voorlopige) resultaten van deze activiteiten en initiatieven.

DSP-groep is gevraagd om een inventarisatieonderzoek te verrichten naar dergelijke activiteiten en initiatieven op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Het onderzoek dient een bijdrage te leveren aan het formuleren van beleidsdoelstellingen.

1.2 Achtergrond

Terugblikkend op de afgelopen jaren, kan geconstateerd worden dat de belangstelling voor lokale sportstimuleringsprojecten behoorlijk is toegenomen. Grofweg zijn vier invloeden te onderkennen die hieraan hebben bijgedragen.

De invoering van de breedtesportimpuls

De breedtesportregeling heeft ertoe geleid dat een groot aantal gemeenten nieuwe samenwerkingsverbanden is aangegaan met het buurtwerk, onderwijs en de georganiseerde sport. Het leeuwendeel van de lokale projecten betreft het versterken van de lokale sportinfrastructuur, al dan niet met behulp van sportservicepunten, en het vormen van netwerken van scholen, sportclubs en welzijnsinstellingen.

De verbreiding en implementatie van het erfgoed van JIB

Hoewel Jeugd In Beweging (JIB) als stichting is opgeheven, is de erfenis ervan nog goed terug te zien in de programma's van NISB en in de aard van veel projecten op lokaal en provinciaal niveau. JIB hield zich vooral bezig met stimuleringsmethodieken, zowel ten aanzien van sportparticipatie als ten behoeve van jeugdparticipatie en kadervorming. Het programma School en Sport (NISB), het project Bewegingsconsulent, whoZnext, de jeugdsportcoördinator, de jeugdsportconsulent, en allerlei projecten op scholen op het gebied van gezondheidsbevordering en bewegen vinden ook vandaag de dag nog gretig aftrek.

De herwaardering van het sportbuurtwerk

Begin jaren negentig was het sportbuurtwerk in het slop geraakt. Met de toegenomen aandacht voor wijken en buurten als aangrijpingspunt voor het bereiken van achterstandsgroepen, is ook het sportbuurtwerk weer terug op de agenda. De rapportage van NISB over sportbuurtwerk (2001) en het symposium dat hierop volgde, maakt duidelijk dat sportbuurtwerk een goed middel kan zijn om potentiële sporters te bereiken die geen aansluiting vinden bij sportverenigingen. Lokale overheden maken zich hier, samen met het welzijnswerk, sterk voor.

De maatschappelijke oriëntatie van het onderwijs

In de tweede helft van de jaren negentig heeft zowel het primair als het voortgezet onderwijs zich in een rap tempo naar buiten gekeerd. Hoewel aan de curricula niet veel veranderd is, zien we wel dat het blikveld van scholen is verruimd, net als de tijden waarop onderwijsinstanties actief zijn. Scholen staan niet langer op zichzelf, maar zijn ingebed in samenwerkingsverbanden in wijken, met instellingen op het gebied van zorg, buurtwerk, sport, cultuur en jeugdwerk. Vroeg- en naschoolse opvang, verlengde schooldag, brede school en allerlei nieuwe typering en als sportieve school, digitale school en zorgzame school maken duidelijk dat scholen servicegericht zijn en 'totaal-

programma's' leveren. In School & Sport is te zien hoe scholen de sport aanwenden om leerlingen meer te bieden dan alleen onderwijs.

Het zijn voornamelijk deze vier ontwikkelingen die er in het sportbeleid, maar ook op andere beleidsterreinen, voor hebben gezorgd dat sportstimulering veel aandacht heeft verworven. Het is de vraag in hoeverre deze ontwikkelingen ook bijdragen aan het toepassen van 'sport als middel', oftewel: wordt de maatschappelijke betekenis van sport ook via deze ontwikkelingen daadwerkelijk aangewend? Wordt sport op lokaal niveau ook ingezet als middel tot positieverbetering, criminaliteitspreventie, gezondheidsbevordering of sociale integratie?

1.3 Onderzoeksvragen en -methodiek

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Welke beeld geeft een landelijke inventarisatie van lokale BOS-projecten ten aanzien van: resultaten, financiering, continuïteit, coördinatie, werkwijze, en succes- en faalfactoren?

En: welke maatschappelijke meerwaarde hebben BOS-projecten?

Hiervan afgeleide vragen zijn:

- Welke type projecten zijn meer en minder succesvol?
- In hoeverre zijn BOS-activiteiten inmiddels structureel in beleid omgezet?
- Zijn BOS-projecten grotendeels sportprojecten of hebben andere beleidsterreinen er ook hun stempel opgedrukt?
- Wat leveren BOS-projecten op voor andere beleidsterreinen?
- In hoeverre en hoe worden BOS-activiteiten geëvalueerd?
- Zijn BOS-projecten grotendeels landelijke blauwdrukken, door landelijke organisaties ontwikkeld?

Wij onderscheiden drie methoden om een zo compleet mogelijke inventarisatie te maken:

- het raadplegen van landelijke en provinciale informatiebronnen die zicht geven op lokale BOS-projecten;
- het opsporen van lokale BOS-projecten door middel van eigen veldwerk;
- inventarisatie van andere beleidssectoren dan sport.

Landelijke en provinciale informatiebronnen

Er zijn verschillende landelijke bronnen die vrij eenvoudig een globaal inzicht geven in lokale BOS-projecten vanuit het sportbeleid. Zo verschijnen jaarlijks overzichten van de voortgang van de projecten die gefinancierd worden vanuit de breedtesportregeling van VWS. Ieder jaar rapporteert NISB over de monitoring (projectbeschrijvingen) en verschijnt een evaluatieverslag over de uitvoering van de breedtesportregeling.

Uit een eerdere analyse van breedtesportprojecten van gemeenten door DSP blijkt dat de meerderheid van deze gemeenten inzet op één of andere wijze van BOS-aanpak.

Andere bronnen die het inzicht in BOS-initiatieven verder verruimen zijn websites, rapporten en medewerkers van de landelijke sportorganisaties, en dan met name NISB, NOC*NSF, LC – landelijk instituut voor lokale sport en recreatie, en de VNG.

Provinciale sportraden hebben doorgaans een goed beeld van initiatieven van gemeenten en georganiseerde sport op het gebied van sportstimulering, en BOS in het bijzonder. Daarnaast hebben enkele provinciale sportraden ook eigen projecten op dit terrein. Wij hebben zowel de betreffende consultants

jeugdsport van de sportraden benaderd, als de betrokken medewerkers van provinciale steunfuncties welzijn.

Gemeenten

Gemeenten hebben een redelijk goed beeld van de huidige stand van zaken van lokale BOS-initiatieven. Bovendien kunnen gemeenten iets zeggen over de (voorlopige) resultaten daarvan. Wij hebben 70 (deel)gemeenten met meer dan 25.000 benaderd met het verzoek een aantal vragen te beantwoorden over BOS-activiteiten die in hun gemeenten plaatsvinden. Deze gemeenten zijn geselecteerd op basis van informatie van landelijke en provinciale organisaties: doorverwijzingen dus.

Overigens is de invalshoek bij het bevragen van gemeenten niet uitsluitend het sportbeleid, maar is ook duidelijk aangegeven dat het tevens om initiatieven kan gaan vanuit o.a. het jeugdbeleid, integratiebeleid, onderwijsbeleid en achterstandenbeleid.

Andere beleidssectoren dan sport

Uiteraard beschikt de directie Sport van VWS zelf ook over landelijke rapportages die een beeld geven van BOS-projecten vanuit het sportstimuleringsbeleid, zoals de verslagen over breedtesportimpuls en school & sport. Onze aandacht is dan ook uitgaan naar activiteiten en projecten die geïnitieerd en/of gecoördineerd worden door andere beleidsafdelingen van gemeenten, of door provinciale welzijnskoepels en landelijke organisaties, zoals NIZW, NIGZ, het platform jeugd en ruimte, het ministerie van Onderwijs en de directies Jeugd en Sociaal Beleid van VWS. Langs die weg hebben wij geprobeerd te achterhalen welke activiteiten worden ontplooid in het kader van de brede school, onderwijsachterstandsbeleid, dagarrangementen, jeugdhulpverlening, criminaliteitspreventie, jeugdzorg en leefbaarheid.

Het format waarmee wij de stand van zaken van BOS-projecten in kaart hebben gebracht, bevat de volgende items:

- naam project/ activiteit;
- initiatiefnemende instantie;
- coördinerende instantie;
- samenwerkingspartners;
- financiering;
- doel;
- werkwijze;
- uitvoeringsfase;
- knelpunten;
- resultaten;
- evaluatie;
- toekomstperspectief.

1.4 Leeswijzer

Na deze inleiding volgt in hoofdstuk 2 het resultaat van het veldonderzoek. Wij gaan daarbij met name in op de respons, aard van de activiteiten, een typologie van BOS-projecten en toegepaste methodieken.

In hoofdstuk 3 geven wij enkele karakteristieken van de projecten weer, zoals looptijd, financiering, continuïteit, maatschappelijke relevantie en succes- en faalfactoren.

Hoofdstuk 4 bevat conclusies en aanbevelingen voor de rijksoverheid.

2 Typologie van BOS-projecten

2.1 Respons veldonderzoek

Een uitgebreide belronde langs alle relevante landelijke en provinciale instellingen leverde een lijst op met 70 gemeenten waarin BOS-projecten plaatsvinden. Daarnaast zijn er drie provinciale sportraden die BOS-projecten coördineren. Van deze 73 gemeenten en provincies hebben er 49 een of meer formats ingevuld aan ons geretourneerd. Van enkele gemeenten is telefonisch informatie ingewonnen. Voor de pilotgemeenten en -provincies School & Sport is gebruik gemaakt van de formats van NISB en aanvullende informatie (schakeldag School & Sport 25 maart 2003).

De provincie Groningen verstreekte gegevens over 16 gemeenten (grotendeels met minder dan 25.000 inwoners), zodat van in totaal 65 gemeenten informatie is ingewonnen (zie bijlage 1).

De kwaliteit van de ingevulde formats is wisselend. De ene gemeente vult het formulier kernachtig en soms wat oppervlakkig in, de andere presenteert een uitgebreide analyse. Dertien gemeenten hebben meerdere lokale projecten beschreven die zij onder de BOS-vlag scharen.

De overgrote meerderheid van de projecten valt onder de breedtesportregeling. Daarnaast zijn nog twee grote clusters projecten te onderscheiden: het reguliere sportbuurtwerk en de verlengde schooldag of brede school.

De brede school is duidelijk aan een opmars bezig; niet alleen in het basisonderwijs, maar ook in het voortgezet onderwijs. Samenwerkingspartners van scholen in het voortgezet onderwijs komen voor 30% uit de sportsector. Eén op de zes scholen is brede school, en 9% werkt aan de totstandkoming ervan. Dit betreft vooral VMBO-scholen. Gemeenten spelen vaker een rol bij brede scholen in het basisonderwijs dan in het voortgezet onderwijs.

Opvallende (nagenoeg) afwezige in de inventarisatie zijn projecten die een raakvlak hebben met de jeugdzorg of jeugdhulpverlening, integratiebeleid of BOS-projecten die vanuit de georganiseerde sport worden geïnitieerd of gecoördineerd. Nagenoeg alle projecten zijn op initiatief van gemeenten ontwikkeld, al of niet ondersteund door provinciale sportservicebureaus. Die laatste spelen hierbij vooral een rol in plattelandsstreken, zoals in Drenthe, Friesland, Groningen en Zeeland.

Aangezien er gerichte monitoring en evaluatie plaatsvindt van de projecten 'Sport en kinderopvang' en 'whoZnext' wordt daar in deze inventarisatie geen specifieke aandacht aan besteed. Slechts een enkele gemeente noemt whoZnext in het kader van BOS. 'Sport en kinderopvang' heeft bovendien een beperkte relatie met BOS, aangezien het meestal gaat om het beschikbaar stellen van accommodatie door een sportaanbieder voor de opvang van kinderen na schooltijd. Deze instrumentele, praktische functie van 'sport' is enkele jaren geleden ingang gezet en verkeert nog in een pioniersstadium.

2.2 Op de punten van de driehoek

BOS-projecten vertonen veel gelijkenis met elkaar. In de periode van Jeugd in Beweging, waarin veel geëxperimenteerd is met jeugdsportstimulering, is 'BOS' een gangbaar begrip geworden. Het bleek namelijk van fundamenteel belang te zijn om op lokaal niveau samenwerking tot stand te brengen tussen scholen en sportaanbieders, waarbij de buurt of wijk het meest voor de hand liggende schaalniveau is. Bovendien zijn in de buurt instellingen actief die een toegevoegde waarde kunnen hebben voor sportstimulering: wijkraden, jeugdwerk, club- en buurthuizen, bewonersgroepen en migranteninstellingen. Bij BOS-projecten gaat het er dus om dat scholen, sportaanbieders en eventuele andere instellingen in de buurt met elkaar samenwerken om de jeugd te laten sporten, al of niet met een maatschappelijke functie die verder gaat dan alleen het sporten als doel op zichzelf. Na verloop van tijd was helder geworden dat de 'BOS-driehoek' een goede organisatiemethode bleek om intensievere samenwerking bij jeugdsportstimulering tot stand te brengen.

De manier waarop deze samenwerking is geëntameerd wordt bepaald door de toegepaste sportstimuleringsmethodiek, bijvoorbeeld het inzetten van een bewegingsconsulent, het instellen van een jeugdsportpas, het samenstellen van een sportoriëntatie en –keuzeprogramma of het invullen van de brede school met sportactiviteiten. In 2.4 gaan wij daar verder op in.

Van belang is te constateren dat in de meeste BOS-projecten vandaag-de-dag steeds een van de punten van de driehoek een dominerende rol speelt. Zoals gezegd speelt de gemeente een bepalende, regisserende rol bij het kiezen van de organisatorische invalshoek hierbij: vanuit het onderwijs, vanuit de buurt, of vanuit de georganiseerde sport; of vanuit een combinatie van onderwijs en sport.

Het 'overall beeld' van de inventarisatie levert de volgende classificatie van gemeentelijke projecten op:

- 30 gemeenten hebben projecten opgezet die leerlingen op school en na schooltijd laten kennismaken met sportactiviteiten die worden aangeboden door sportverenigingen en sportscholen.
- 14 gemeenten organiseren via het sportbuurtwerk een aanbod in de wijken, en schakelen daarbij incidenteel sportverenigingen in; het onderwijs speelt hier hoegenaamd geen rol van betekenis in, los van het toeleiden van leerlingen van basisscholen naar deze buurtactiviteiten.
- 15 gemeenten hebben in meer of mindere mate een systeem van bewegingmanagement ontwikkeld, of zijn daarmee bezig, ten einde een structureel model voor school & sport toe te passen. Kern daarbij is duurzame samenwerking tussen scholen en sportaanbieders. Andere organisaties in de buurten staan hier goeddeels buiten, en spelen derhalve nauwelijks een rol.
- 5 gemeenten nemen een eigen positie in en hebben redelijk unieke projecten, die ook wat verder gaan dan sportkennismaking of toeleiding van jeugd naar de georganiseerde sport. Het gaat hier om het opzetten van een sportbuurtclub, het terugdringen van overlast in de buurt door sport, jeugdsport en veiligheid gericht op een allochtone doelgroep, bevorderen van gezonde en actieve leefstijl in samenwerking met gezondheidszorg, bevorderen van jeugdparticipatie in de sport voor risicjongeren.
- 2 gemeenten zetten op drie punten van de driehoek in, en zijn op weg naar meer integratie van buurt, onderwijs en sport.

- 4 gemeenten zijn zojuist gestart of hebben een aanbod dat niet direct onder de BOS-vlag geschaard kan worden.

2.3 Een typologie van BOS-projecten

BOS-projecten verschillen van elkaar in de mate waarin integratie van de driehoekspunten is gerealiseerd. In volgorde van afnemende integratie doet zich de volgende typologie van projecten voor:

1 *Bewegmanagement School & Sport*

Dit zijn projecten die in ieder geval tot doel hebben om duurzaamheid en intensiteit van samenwerking tussen scholen en sportaanbieders te bevorderen. Bewegmanagement is een organisatiemethodiek waarmee vanuit het onderwijs intensieve samenwerking tot stand wordt gebracht met sportaanbieders en andere instellingen in de wijk. Het bewegmanagement initieert en coördineert deze samenwerking. Daarnaast draagt het bewegmanagement zorg voor het toepassen van de beweemonitor en de sportomgevingsscan. De beweemonitor brengt het sport- en beweeggedrag van leerlingen regelmatig in kaart, zodat getoetst wordt of leerlingen de landelijke beweegnorm halen. De sportomgevingsscan is een instrument dat sportvoorzieningen en –organisaties in de omgeving van de school inventariseert. Het bewegmanagement kan worden ingevuld door een functionaris, bijvoorbeeld een teamcoördinator lichamelijke opvoeding op school, of door een team van samenwerkende functionarissen, zoals een schoolsportconsulent, een vakleerkracht lichamelijke opvoeding en een afgevaardigde uit de georganiseerde sport. Bewegmanagement is dus een functie, en niet perse een functionaris. Gezegd moet worden dat de meeste projecten bewegmanagement nog in de kinderschoenen staan. Meestal verkeert de organisatie van bewegmanagement in een opbouwfase, en wordt voorzichtig gestart met sportkennismakingslessen op scholen. De programmering van sportactiviteiten wordt momenteel ontwikkeld en het draagvlak voor samenwerking met sportverenigingen wordt gepeild. Grote steden als Amsterdam en Rotterdam zijn hier wat verder in vanwege hun traditie met sportkennismaking op scholen, en het werken met professionele schoolsportcoördinatoren die in de jaren negentig wijkgericht gingen werken. In de huidige fase van ontwikkeling van bewegmanagement is sportkennismaking, oriëntatie en keuze, een doel op zichzelf, en blijkt het betrekken van buurtinstellingen nog geen hoge prioriteit te hebben. Opvallend is dat het model van bewegmanagement zich goed leent voor implementatie door provinciale sportservicebureaus in plattelandsgemeenten met meerdere dorpskernen.

Kenmerken:

- in meer of mindere mate samenwerking of uitwisseling tussen scholen en sportaanbieders op het gebied van technisch kader, accommodatie en faciliteiten;
- programmering van activiteiten in overleg tussen onderwijs en sport, zowel ten aanzien van tijd (onder schooltijd en na schooltijd), als plaats (zowel in de gymzaal bij school, en op de sportaccommodatie van de vereniging);
- sterke drang tot coördinatie van samenwerking door een of enkele functionarissen, zoals bewegingsconsulent, vakleerkracht of sportconsulent van gemeente of sportservicebureau;
- sommige scholen gaan zich na verloop van tijd ontpoppen als 'sportieve scholen' en zelfs LOOT-scholen: sport wordt een 'handelsmerk' waarmee een school zich profileert en onderscheidt van andere scholen.

2 'Buurtsport speciaal'

Onder 'buurtsport speciaal' vallen die projecten waarbij sport aangrijpingspunt is om maatschappelijke problemen op buurtniveau aan te pakken. Deze projecten zijn vooralsnog schaars en zijn terug te vinden in enkele achterstandswijken van steden. Instellingen en groepen die betrokken zijn bij 'buurtsport speciaal' projecten zijn: zwarte scholen in het basisonderwijs, VMBO's, groepen hangjongeren of risicojongeren, ouders van allochtone jongeren, sociaal-cultureel werk, migrantenorganisaties, buurtvaders, politie, justitie, buurtbeheer, en soms ook sportverenigingen. In achterstandswijken zijn nauwelijks of geen sportverenigingen actief. Nieuwe groepsvorming kan dan leiden tot dependances van bestaande verenigingen, of tot een buurtsport- of schoolsportclub.

Kenmerken:

- projecten zijn probleemgericht, bijvoorbeeld om wijkveiligheid te bevorderen, perspectief te bieden aan risicojongeren, nieuwe groepsvorming in de sport te stimuleren vanwege gebrek aan structureel aanbod: sport als middel.
- 'buurtsport speciaal' kost veel tijd terwijl de uitkomst ongewis is. Organisatie van 'buurtsport speciaal' kent geen blauwdruk, terwijl het ook niet volstaat uitsluitend mee te liften met bestaande regelingen of organisatieconcepten zoals de verlengde schooldag, buurtbeheer of 'sport en kinderopvang'.
- betrokkenheid van doelgroeporganisaties of informele groepen bij de opzet en ontwikkeling van 'buurtsport speciaal' is van eminent belang. Wanneer bijvoorbeeld een groep risicojongeren uitsluitend deelneemt aan de activiteiten die een sportbuurtwerker organiseert, is het resultaat beperkt. Nemen de jongeren ook deel aan de organisatie, zijn buurtvaders betrokken, en wordt jongeren een cursus aangeboden, dan is het rendement veel groter.
- er is (nog) een grote kloof tussen 'buurtsport speciaal' en de georganiseerde sport omdat de kenmerken tussen het een en het ander sterk uiteenlopen. 'Buurtsport speciaal' zoekt, past aan en ontwikkelt zich door, terwijl de georganiseerde sport voortbouwt op traditie, regelmaat en structuur.

3 Sportpakketten op en bij school

Dit type BOS-projecten is het meest gangbaar, en bouwt voort op de basis die is gelegd door Jeugd in Beweging/NISB (inhoudelijk, methodisch) en de brede school of verlengde schooldag. Tussen inhoudelijke sportstimuleringsmethodieken enerzijds en de implementatie van de verlengde schooldag en de brede school vindt een kruisbestuiving plaats. Sportpakketten ter oriëntatie en keuze waren oorspronkelijk bedoeld voor leerlingen uit de groepen 5 tot en met 8 van de basisschool. Inmiddels hebben ze, in aangepaste vorm, ook een functie als doel op zichzelf voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld als naschoolse activiteit.

De randvoorwaarden voor sportoriëntatie en -keuze op en bij school, tijdens en na schooltijd, worden sterk bepaald door de verlengde schooldag of de brede school. Grote scholengemeenschappen of colleges hebben coördinatoren in dienst voor de programmering van activiteiten.

Basisscholen en kleine scholen in het voortgezet onderwijs maken gebruik van een coördinator van de betreffende gemeente. In veruit de meeste gevallen is een sportambtenaar van de gemeente verantwoordelijk voor de keuze van de methodiek voor 'sportoriëntatie en -keuze'. Diezelfde ambtenaar treedt eveneens in de meeste gevallen op als 'makelaar en schakelaar' tussen scholen en sportaanbieders. In grote gemeenten is die ambtenaar 'sportstimuleringsconsulent' of 'schoolsportconsulent'.

Vakleerkrachten bewegingsonderwijs zijn meestal zijdelings betrokken bij

de programmering en begeleiding van sportactiviteiten. Hierbij wordt samengewerkt met professionele sportaanbieders (soms ook het sportbuurtwerk), en de georganiseerde sport.

De volgende instrumenten of methodieken zijn inmiddels in zekere zin gemeengoed geworden:

- *de bewegingsconsulent*: bruggenbouwer tussen vooral scholen en sportaanbieders, met een verbinding naar buurtsportactiviteiten. Bevesteert daarnaast soms aandacht aan ruimte voor sport in de wijk. In kleinere gemeenten ondersteunt de bewegingsconsulent nog wel eens groepsleerkrachten in het basisonderwijs bij bewegingsonderwijs.
- *sportoriëntatie en -keuzecycli (SOK)*: in grote steden is hier behoorlijke traditie in opgebouwd. Veel middelgrote en ook kleinere gemeenten hebben inmiddels zelf SOK-programma's opgezet. Het meest voorkomende model hiervoor bestaat uit enkele kennismakingslessen van een bepaalde tak van sport door de vakdocent of een trainer van een sportclub tijdens de gymles, vervolgens enkele lessen van een trainer bij school na schooltijd, en daarna voor de enthousiastelingen enkele introductietrainingen bij de betreffende sportvereniging.
- *de klas beweegt, fit & fun, kies voor hart en sport*: dit zijn sportstimuleringsmethodieken die op landelijk niveau ontwikkeld zijn en zonder veel aanpassingen bij scholen geïmplementeerd kunnen worden. Bij fit & fun gaat het om kennismaking, plezier en bewustwording van een keuze voor een tak van sport. Ook jeugdparticipatie speelt daarbij een rol. Kies voor hart en sport houdt zich onder meer bezig met gezondheidskundige kennis over de rol van bewegen in de leefstijl van kinderen en jongeren. De klas beweegt is een activerende methodiek om kinderen tijdens de les te laten bewegen. Al deze methodieken kunnen ook in SOK-programma's worden ingepast, hetgeen ook in ruime mate gebeurt. Voordeel is dat deze methodieken een reflectieve component hebben: het zet leerlingen aan na te denken over de betekenis van sport en bewegen in hun leven.
- *de jeugdsportpas of zapkaart*: politiek gezien is dit al langere tijd een aantrekkelijk instrument. Veel bestuurders beschouwen een jeugdsportpas als haarlemmerolie voor sportstimulering. In de praktijk blijkt het lastig, ook op lokaal niveau, om een goed werkend passysteem op te zetten. Met een jeugdsportpas wordt het voor leerlingen eenvoudiger gemaakt om kennis te laten maken met verschillende takken van sport. Scholen zijn in dit model 'afzetgebied' voor de pas. Verenigingen stellen hun poorten open om ter plekke jeugd te ontvangen. Niet zelden ontstaat door de introductie van de pas een soort jeugdsportactiviteitenkalender, omdat de ene sport de andere in de tijd opvolgt.
- *ondersteuning van de groepsleerkracht/ ondersteuning van de vakleerkracht*: aparte aandacht is op zijn plaats voor maatregelen die in het bewegingsonderwijs worden genomen om de kwaliteit en de reikwijdte van de lessen te vergroten c.q. te verbreden. In de eerste plaats hebben gemeenten waarbinnen nog niet alle basisscholen beschikken over een vakleerkracht bewegingsonderwijs oog voor het ondersteunen van de groepsleerkracht. Dit gebeurt bijvoorbeeld door een bewegingsconsulent. Uitwisseling van vakleerkrachten en verenigingskader komt nog weinig voor, met uitzondering van incidentele programma-Invulling. Meest voorkomende variant hierbij is sportkennismakingsles op school door een verenigingstrainer onder verantwoordelijkheid van de vakleerkracht. Omgekeerd komt het zelden voor dat een vakleerkracht de kwaliteit van trainingen bij sportverenigingen helpt verhogen, met uitzondering natuurlijk van de vereniging waarvan de leerkracht zelf lid is.

4 Sport in de wijk

Een vierde type projecten is 'sport in de wijk', waarbij de sportbuurtwerker of gemeentelijke sportconsulent zelf een voortrekkersrol speelt om sportactiviteiten in de woonomgeving te organiseren, veelal in de openbare ruimte, na schooltijd en in vakantieperiodes. De relaties met sportverenigingen en scholen zijn zwak ontwikkeld in dit model, omdat daar niet de eerste prioriteit naar uitgaat. Vaker komt het voor dat de sportbuurtwerker samenwerkt met het jongerenwerk, het sociaal-cultureel werk, migrantenorganisaties of zelf contacten legt met groepen jongeren in de wijk. Soms wordt ad hoc een vereniging benaderd om activiteiten te begeleiden. Niet zelden organiseert de sportbuurtwerker zelf de activiteiten, en trekt met een rijdende 'sportkaravaan' door de wijk. Scholen worden zo nu en dan benaderd om voor de leerlingen na schooltijd een aanbod te verzorgen. Gaat de sportbuurtwerker na verloop van tijd iets anders doen, dan vervalt het aanbod. Tot enkele jaren geleden was het sportbuurtwerk een stedelijke functie. Tegenwoordig vindt sportbuurtwerk ook in middelgrote en kleine gemeenten plaats. Opmerkelijk is dat het sportbuurtwerk veelvuldig pleitbezorger is van 'meer ruimte voor sport'. In achterstandswijken van dichtbebouwde steden is weinig ruimte voor sport en spel. Sportbuurtwerkers maken zich samen met jongeren sterk voor het bestemmen van pleintjes en veldjes voor sportief (mede)gebruik. Zij betrekken daarbij bewoners en vooral jongeren om mee te denken over de inrichting van openbare ruimte en de organisatie van sportactiviteiten.

Kenmerken:

- 'sport in de wijk' heeft een onduidelijke 'agenda'; het is sterk aanbodgericht, en draagt nauwelijks verantwoordelijkheid en begeleiding over aan instellingen in de buurt.
- doordat scholen uitsluitend worden beschouwd als visvijver van scholieren, en verenigingen veelal over het hoofd worden gezien, opereert het sportbuurtwerk tamelijk geïsoleerd.
- met uitzondering van de hiervoor genoemde 'buurtsport speciaal' projecten benoemen de gemeenten 'sport in de wijk' als doel op zichzelf, met hier en daar een verwijzing naar de leefbaarheid van die wijken, waar 'men moet kunnen wonen, werken en recreëren'. Er wordt nauwelijks een relatie gelegd naar de specifieke problemen in de betreffende wijken. De sportbuurtwerker voorziet in de leemte die gesignaleerd wordt ten aanzien van sportaanbod. Komen er regelmatig kinderen op die activiteiten af, dan doe je het als sportbuurtwerker derhalve al gauw goed.
- de sportbuurtwerker wordt in bijna alle gevallen beleidsmatig aangestuurd door de gemeente; sportbuurtwerk is veelal een uitvoerende taak. In sommige steden is er een coördinator sportbuurtwerk, die als groepsleider optreedt. Vaak is daar een verdergaande vorm van samenwerking met het jeugdwerk, en vult het sportbuurtwerk de programmering in van de sportactiviteiten voor jongeren in buurten waar anders geen sportaanbod zou zijn.

2.4 Integratie van methodieken

In de hiervoor beschreven typologie van BOS-projecten zijn de meest voorkomende methodieken al aangestipt. Waar het bij jeugdsportstimulering op aankomt om de voortgang te versterken, is een verdergaande vorm van integratie van onderwijs, sport en buurtinstellingen.

De voorlopers zijn die gemeenten waar men erin slaagt om concepten uit verschillende disciplines in elkaar te schuiven. Voorbeelden hiervan zijn 'de brede school en sport' in Tilburg, de wijk sportconsulent in Hengelo en de verlengde schooldag in Amsterdam Oud Zuid.

In *Tilburg* heeft bureau Bots het initiatief genomen tot de organisatie van naschoolse sportactiviteiten voor leerlingen van onderwijsvoorrangsscholen. Doel is om de sociale ontwikkeling van deze leerlingen te verbeteren. Een sportwerker en een jongerenwerker werken samen om dit doel te bereiken.

De sectoren Onderwijs, Cultuur en Jeugdzaken en Sport en Recreatie werken in *Hengelo* samen om sociale binding en competenties van leerlingen in het kader van de verlengde schooldag te bevorderen. Een wijk sportconsulent bemiddelt tussen scholen, sportaanbieders en doelgroepen, en levert hier een grote bijdrage aan. Deelnemers maken kennis met verschillende takken van sport, leren samenwerken met elkaar en doen nieuwe vriendschappen op. Ook het jongerenwerk is hierbij betrokken.

Amsterdam Oud Zuid heeft een koppeling gemaakt tussen de verlengde schooldag op basisscholen en het sportbuurtwerk. De vakdocent bewegingsonderwijs speelt hierbij vanuit de school een rol in de doorverwijzing naar het sportbuurtwerk. Na schooltijd geeft het sportbuurtwerk cursussen van 10-13 weken in verschillende takken van sport. Ouders van kinderen zijn daar ook nauw bij betrokken. Waar mogelijk zijn trainers van sportclubs uit de buurt ingeschakeld bij de naschoolse activiteiten. Er wordt zoveel mogelijk buiten de school gewerkt.

De integratie van methodieken is wat lastiger bij de projecten die sport als middel tot het aanpakken van maatschappelijke problemen gebruiken. Dit heeft te maken met cultuurverschillen en (deels) uiteenlopende belangen van de betrokken instellingen, zoals tussen politie, migranteninstellingen, welzijnswerk, onderwijs en sport. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om projecten die worden gefinancierd vanuit het grotestedenbeleid, ISV of Urban-gelden, en meestal 'jeugd en veiligheid' of de sociale pijler van stedelijke vernieuwing als invalshoek hebben.

Bovendien zijn dit projecten die in de (meestal achterstands)wijk door betrokken buurtbewoners nauwlettend in de gaten worden gehouden. Voor bewoners gaat het er vooral om dat overlast van hangjongeren wordt beperkt of ingedamd. Sportverenigingen zitten ook niet 1,2,3 te wachten op deze groep. Het sportbuurtwerk, de politie, Halt en het jongerenwerk hebben de belangrijkste inbreng om een sportproject, als onderdeel van een breder jeugdproject, tot een succes te maken. Uiteraard hebben werk en scholing ook een plek binnen een dergelijk multiproject.

Bewegmanagement is een intensieve methode om de samenwerkingsverbanden tussen scholen en sportaanbieders, en eventueel ook buurtinstellingen, te professionaliseren en structureren. Instrumenten daarvoor zijn het toepassen van monitoring om het beweeggedrag van de jeugd in kaart te brengen en het inventariseren en optimaliseren van de ruimtelijke omgeving rond de school voor sport en bewegen. Ervaringen uit locaties waar inmiddels bewegmanagement enige traditie heeft opgebouwd wijzen uit dat kwaliteit

van het aanbod van doorslaggevend belang is, evenals het betrekken van de jeugd bij het aanbod. Het management of de coördinatie moet opereren vanuit het onderwijs en vooral gebruik maken van de faciliteiten die de brede school of de verlengde schooldag bieden. Hoe dichter alles bij school georganiseerd wordt, hoe groter de opkomst van leerlingen. Ook het aangaan van samenwerking met toonaangevende verenigingen spreekt leerlingen aan.

Beweegmanagement heeft alleen kans van slagen als bestaande initiatieven erin worden ondergebracht, zoals sportbuurtwerk, schooltoernooien, kennis-makingsprojecten. Klein beginnen op bekend terrein, en vervolgens uitbreiden, dat is het devies.

3 Zelfevaluatie van projecten: enkele karakteristieken

3.1 Fase van projectontwikkeling

Van vijftig BOS-projecten is informatie bekend over de fase waarin het project zich bevindt. Veertien projecten verkeren in een voorbereidend stadium: de definitie- en ontwerpfase. Acht daarvan zijn projecten die het opzetten van een beweegmanagementsysteem behelzen. Dat is begrijpelijk gezien het relatief korte bestaan van een dergelijk systeem.

Er zijn 24 projecten die een of twee jaar in uitvoering zijn. Twaalf projecten lopen inmiddels drie jaar of langer, waarvan enkele langer dan vijf jaar. Nagenoeg alle projecten hebben een vooraf ingeschatte looptijd van tenminste drie jaar. Van ongeveer eenderde van de projecten is het de bedoeling dat het na het laatste jaar opgaat in regulier beleid.

Als we de grootte van gemeenten afzetten tegen de fase van project- en beleidsontwikkeling, valt op dat kleine en middelgrote gemeenten inmiddels ervaring opdoen met instrumenten die grote gemeenten al wat langere tijd toepassen. Sportpakketten en sportbuurtwerk zijn gemeengoed aan het worden. Beweegmanagement is een kansrijk concept, maar verkeert vooralsnog in een experimentele fase. Door de betrokkenheid van een aantal provinciale sportservicebureaus (vooral Zeeland, Friesland, Groningen en Gelderland; maar ook Drenthe en Overijssel) in gebieden waar veel plattelandsgemeenten zijn, is ook in kleinere plaatsen van het land een mogelijkheid tot implementatie van BOS-projecten.

3.2 Financiering en continuïteit

De gemeenten die hebben meegewerkt aan de enquête hebben voor 64 projecten vermeld hoe deze gefinancierd worden. De breedtesportregeling van het ministerie van VWS ondersteunt tweederde van deze projecten financieel. Volgens de subsidievoorwaarden van deze regeling investeren gemeenten in gelijke mate. Twintig gemeenten die gebruik maken van breedtesportgeld ontvangen ook nog gelden uit andere bronnen, namelijk via jeugd en veiligheid, grotestedenbeleid, de provincie (17 maal) en openbare gezondheidszorg (4 maal).

De gemeenten die (nog) geen beroep hebben gedaan op de breedtesportregeling dekken hun kosten voor BOS-projecten vanzelfsprekend voor een belangrijk deel of geheel zelf. Zij doen een beroep op het budget voor sport en recreatie, maar maken ook gebruik van subsidiemogelijkheden voor jeugd en veiligheid (twee maal), europees fonds/ urban (1 maal), sponsors/bedrijfsleven (2 maal), particuliere fondsen/ giften (2 maal), de provincie (3 maal), openbare gezondheidszorg (1 maal), jeugdbeleid/ ministerie van VWS (2 maal), grotestedenbeleid (2 maal).

Opvallend is dat bijna alle projecten waarbij op en bij school wordt kennisgemaakt met verschillende takken van sport gedeeltelijk worden gefinancierd vanuit de breedtesportregeling. Projecten die wat meer wijkgericht zijn, zich op bepaalde doelgroepen richten – zoals bij jeugd en veiligheid – of een relatie hebben met jeugdparticipatie of integratie, maken veelal buiten de breedtesportregeling om gebruik van andere subsidiekanalen.

Gemeenten die zich hebben uitgesproken over het toekomstperspectief van hun BOS-projecten, zijn overwegend positief over het vervolg. Het merendeel verwijst naar de meerjarige looptijd van breedtesportprojecten en verwacht

dat in ieder geval de projectperiode wordt doorlopen. Evaluatie zal moeten uitwijzen of daarna voortzetting plaatsvindt. Als de resultaten positief zijn, zal worden voorgesteld het sportbuurtwerk, de SOK-projecten en het beweegmanagement structureel te maken. Hierbij speelt mee dat gemeenten die projecten hebben lopen in het kader van de verlengde schooldag of de brede school vinden dat een dergelijke organisatiestructuur duurzaam moet zijn. Is de programmering eenmaal rond, dan is het zaak de activiteiten draaiende te houden, zodat de leerlingen weten waar zij aan toe zijn. Verlengde schooldag en brede school worden door deze gemeenten beschouwd als regulier beleid.

3.3 Initiatief en coördinatie

Bijna alle gemeenten zijn de initiatiefnemers van de lokale BOS-projecten. Bovendien spelen zij in de meeste gevallen ook een coördinerende rol, veelal als projectmanager. Afhankelijk van het type BOS-project zijn er (ook) andere instellingen betrokken bij het initiatief en de coördinatie.

Bij de 29 projecten met SOK-activiteiten is op twee na steeds de gemeente de initiatiefnemer. In 16 gevallen was het provinciale sportservicebureau daarbij betrokken. In de overige twee gevallen stond een aantal scholen respectievelijk een verzelfstandigde sportstichting aan de basis van het BOS-project.

De coördinatie laat een wat ander beeld zien. Zeven gemeenten coördineren zelf de SOK-programma's. Meestal is dat de afdeling sport; in een enkel geval vindt coördinatie plaats vanuit het jeugdbeleid. Vijftien gemeenten coördineren het project in samenwerking met het provinciale sportservicebureau. Dit gaat overigens om de Groningse gemeenten. In de overige gevallen vindt coördinatie plaats vanuit de deelnemende scholen (1 maal), een verzelfstandigde sportstichting (3 maal) en het provinciale sportservicebureau (1 maal).

Bij de vijf 'buurtsport speciaal' projecten ligt initiatief en coördinatie in twee gevallen bij de lokale overheid. Drie projecten zijn het initiatief van de stedelijke welzijnsstichting, in een geval samen met de gemeente en provincie, en in een ander geval samen met jongerenwerk en wijkcentra. De coördinatie van deze projecten valt eveneens onder de hoede van de stedelijke welzijnsstichting; bij een project daarvan is daar het gemeentelijk sportbureau bij betrokken.

Van de vijftien beweegmanagementprojecten is twaalf keer de gemeente (een van de) initiatiefnemer(s). De overige drie projecten zijn het initiatief van scholen (twee maal) en de gemeentelijke sportstichting (een maal). Bij de provinciale pilots School & Sport is uiteraard het provinciale sportservicebureau initiatiefnemer, in nauw overleg met de gemeenten, en soms ook scholengemeenschappen. In Amsterdam is ook de GG & GD betrokken in de initiatieffase.

De coördinatiefunctie bij beweegmanagement is in zeven gevallen ondergebracht bij een samenwerkingsverband van vertegenwoordigers van gemeente en scholen. In de overige projecten ligt de coördinatie bij de combinatie provinciale sportservice/gemeente (2), gemeentelijke sportstichting (1 maal), de deelgemeente (1 maal), de gemeente (2), provinciale sportservice (1 maal).

Buurtsportprojecten die onder de vlag van BOS opereren zijn meestal gemeentelijk initiatief. Liefst veertien van de vijftien projecten zijn een initiatief van de gemeente, waarbij verzelfstandigde sportstichtingen zijn meegerkend. Een project is initiatief van de provinciale sportraad. Coördinatie vindt plaats door de lokale sportraad (een maal), de welzijnsstichting (3 maal), de

gemeentelijke sportstichting (4 maal), de gemeente (3 maal), provinciale sportservice (2 maal) en een combinatie van gemeente en provinciale sportservice.

3.4 Resultaten van BOS-projecten

Gemeenten is gevraagd wat de (tussentijdse) resultaten zijn van BOS-projecten. In onderstaande tabel worden de antwoorden gepresenteerd met het aantal keren dat gemeenten deze genoemd hebben. Gemeenten hebben niet zelden meerdere soorten resultaten gemeld.

Tabel 3.1 Door gemeente genoemde resultaten van BOS-projecten

Resultaat	Aantal maal
Meer kennismaking met sport	26
Meer en/ of betere samenwerking gemeente/scholen/sportverenigingen	22
Meer doorstroming naar sportverenigingen	14
Grotere sportdeelname	10
Meer sportactiviteiten in de buurt	9
Beweegmanagement ingevoerd	7
Positief gedrag jeugd bevordert/ sociale ontwikkeling	5
Contact met jeugd is verbeterd	3
Meer sportplekken in buitenruimte/ leefbaarheid	3
Nieuwe groepsvorming/ buurtsportclub	3
Risicjongeren worden bereikt en beïnvloed	2
Gezond gedrag jeugd bevordert	2
Inzicht in beweggedrag is vergroot	2
Slecht resultaat door bezuiniging	2
Meer allochtoon kader	2
Overlast in de buurt teruggedrongen	2
Jeugdparticipatie is verhoogd	2
Ouderparticipatie allochtonen tot stand gebracht	2
Methodiek gezonde actieve leefstijl ontwikkeld	2
Kwaliteit bewegingsonderwijs is verbeterd	2

Duidelijk blijkt dat de meeste gemeenten de resultaten benoemen in termen die dicht bij het project staan: meer kennismaking met sport, meer doorstroming naar verenigingen, hogere sportdeelname. Ook resultaten die je eerder als 'middel' of instrument zou kunnen zien, beschouwen sommige gemeenten (ook) als doel van het project: invoeren van beweegmanagement, en meer of betere samenwerking tussen de belangrijkste actoren van BOS-projecten: gemeenten, sportverenigingen en scholen. Andere maatschappelijk relevante resultaten, zoals nieuwe groepsvorming,

verbeterd contact met jeugd, bereiken risicojeugd, meer allochtoon kader, ouderparticipatie en jeugdparticipatie worden slechts weinig genoemd. Positief gedrag jeugd bevordert/ sociale ontwikkeling scoort als resultaat dat buiten de sport zelf ligt nog het beste, met 5 keer.

Concluderend geldt dus dat sport door de betreffende ambtenaren vooral wordt gezien als doel op zichzelf. Daarbij vinden gemeenten het van groot belang dat BOS-projecten zorgen voor 'ontkooking in het veld', en een betere verstandhouding tussen gemeenten en de uitvoerende instellingen: scholen en sportclubs. Nog niet zo heel lang geleden verzorgden gemeenten sportstimulering grotendeels zelf; tegenwoordig regisseren gemeenten dit beleid, en ligt de uitvoering bij scholen en sportaanbieders met een bemiddelende rol voor een sportconsulent. Gemeenten beschouwen dit als winst en wijzen op het belang van samenwerking tussen scholen sportaanbieders. Impliciet zit hier ook de gedachte achter dat sport vanzelfsprekend goed is voor de jeugd. Door met meerdere takken van sport kennis te maken worden zij in staat gesteld een gerichte keuze te maken. Daarnaast zetten gemeenten met BOS-projecten in op specifieke wijken waar de deelname aan sport lager is, en waar maatschappelijke problemen (achterstandssituaties, overlast, criminaliteit) aangepakt moeten worden. Sport wordt daarbij gezien als middel om in contact te komen met jongeren en van daaruit het gedrag te beïnvloeden. Het zijn echter nog niet veel gemeenten die dit type BOS-projecten ter hand hebben genomen.

3.5 Meerwaarde BOS-projecten voor andere beleidsterreinen

Uitgaande van de uitkomsten van dit inventariserende onderzoek is de maatschappelijke meerwaarde van BOS-projecten beperkt. Onder maatschappelijke meerwaarde verstaan we waarden die uitstijgen boven 'sport als doel op zichzelf'. Zoals in paragraaf 3.4 al is beschreven, geven de meeste gemeenten aan dat BOS-projecten bijdragen aan meer kennismaking met sport, een hogere sportdeelname, een betere samenwerking tussen instellingen en dergelijke. En dat is winst.

Maatschappelijke waarden van BOS-projecten die genoemd zijn, betreffen meestal contact leggen met specifieke groepen jongeren (allochtone groepen, risicojongeren), gedragsbeïnvloeding, sociale binding en jeugdparticipatie. Op buurniveau corresponderen deze resultaten met terugdringen van overlast en verbetering van de leefbaarheid. Het is evenwel een tiental gemeenten van de in totaal 65 gemeenten die een maatschappelijke meerwaarde van BOS-projecten onderkennen.

Overigens gaat het hier om de meerwaarde die de contactambtenaren (veelal van afdelingen Sport en Recreatie) van de gemeenten zelf al of niet aangeven. Een objectieve buitenstaander zou wellicht andere resultaten constateren.

3.6 Doelbereik

Wanneer we de (tussentijdse) resultaten van de BOS-projecten afzetten tegen de genoemde doelstellingen, dan blijkt in ieder geval de richting van doelen en resultaten overeen te komen. Dit betekent dat de meeste projecten aan hun verwachtingen voldoen.

De doelen van projecten 'Sportpakketten op en bij school' verwijzen naar kennismaking, sportoriëntatie en -keuze (11 maal). Minder vaak worden 'brede schooltermen' gebruikt, zoals sociale competentie, sociale binding en sociale ontwikkeling (in totaal 4 maal). Vijf maal wordt genoemd 'verhoging sportdeelname' of 'gezond beweggedrag'.

Bij 'Sport in de wijk' projecten is de meest genoemde doelstelling 'stimuleren van de sportdeelname' (10 maal). Andere doelen zijn 'bevorderen jeugdparticipatie (3 maal), 'sportactiviteiten aanbieden (2 maal) en 'ruimte vrijmaken voor sport' (2 maal). De leefbaarheid van een wijk vergroten is twee maal gemeld.

Beweegmanagementprojecten hebben onder andere tot doel om leerlingen kennis te laten maken met verschillende takken van sport (10 maal), de samenwerking tussen aanbieders te verbeteren (6 maal) en het bewegingsonderwijs te verbeteren (4 maal).

'Buurtsport speciaal' projecten hebben doelstellingen die wat vaker buiten de sport liggen: nieuwe groepsvorming/ jeugdparticipatie (2 maal), overlast verminderen (2 maal), ouderparticipatie (1 maal), criminaliteitspreventie (1 maal). Maar ook hier is stimulering sportdeelname drie maal genoemd.

3.7 Succes- en faalfactoren

De gemeenten hebben zelf aangegeven welke knelpunten en succesfactoren zij onderscheiden bij de verschillende BOS-projecten. In de volgende schema's zijn deze factoren weergegeven met het aantal keren dat deze genoemd zijn.

Wij hebben hierbij een indeling gemaakt naar type BOS-project.

Schema 3.1 Succes- en faalfactoren bij 'Sportpakketten op en bij school'

Succesfactoren	Faalfactoren
Kwalitatief goed aanbod (8 maal)	Te grote druk op verenigingskader (overdag/ duur van project) (10 maal)
Grote belangstelling en enthousiasme onder leerlingen (7 maal)	Te grote druk op scholen / overbelasting docenten (6 maal)
Groot bereik door deelname scholen (2 maal)	Beschikbaarheid/ bereikbaarheid sportaccommodaties (4 maal)
Goede samenwerking scholen en sportaanbieders (twee maal)	Verkokering binnen gemeentelijk apparaat (2 maal)
Veel draagvlak voor integrale aanpak (2 maal)	Onvoldoende gekwalificeerde sportleiders (2 maal)
Persoonlijke benadering leerlingen (2 maal)	Kleine gemeenten hebben te weinig ondersteuningstijd (2 maal)
Enthousiasme projectgroep (2 maal)	Onvoldoende budget (2 maal)
Doorstroming naar sportverenigingen (1 maal)	Scholen laten verantwoordelijkheid en controle niet los (1 maal)
Weinig druk op verenigingen (1 maal)	Vrijblijvendheid van de activiteiten (1 maal)
Sociale binding door leeftijd (1 maal)	Weinig doorstrommogelijkheden naar verenigingen (1 maal)
Gratis meedoen (1 maal)	Vasthouden van de belangstelling (1 maal)
Betrokkenheid vakdocent (1 maal)	Onvoldoende capaciteit bij jongerenwerk (1 maal)
Eén verantwoordelijk aanspreekpunt (1 maal)	Schoolverlaters hebben weinig tijd (1 maal)

De meest genoemde succesfactoren hebben betrekking op de kern van de 'sportpakketten': aantrekkelijke, jeugdgerichte activiteiten, een hecht samenwerkingsverband tussen scholen en sportaanbieders, en een goede organisatie.

Knelpunten zijn vooral een te grote druk die projecten leggen op het kader van sportverenigingen en op de scholen zelf. Daarnaast komt het project in de knel bij gebrek aan accommodaties in de omgeving van de school, en bij te weinig goede sportleiders.

Schema 3.2 Succes- en faalfactoren bij projecten 'Sport in de wijk'

Succesfactoren	Faalfactoren
Kwalitatief goed aanbod (4 maal)	Gebrek aan budget/ menskracht (6 maal)
Goede samenwerking buurtinstellingen, gemeentebesturen en scholen (3 maal)	Niet sportende kinderen bereiken (2 maal)
Politiek draagvlak (2 maal)	Hoge druk op verenigingen (2 maal)
Vraaggericht activiteiten opzetten (2 maal)	Problemen in buurt te zwaar (1 maal)
Sportloket (1 maal)	Verkokering binnen gemeente (1 maal)
Realisatie sportplekken in de wijk (1 maal)	Werken met stagiaires (1 maal)
Sportbus met sportmateriaal (1 maal)	Betrekken ouders, scholen, politie, welzijn (1 maal)
Betrekken van sportverenigingen (1 maal)	Geen sportclubs in buurt aanwezig (1 maal)
	Sportbuurtwerk heeft geen vaste plek in wijk (1 maal)
	Overbelasting scholen (1 maal)
	Medewerking jongeren (1 maal)
	Cultuurverschil tussen jongerenwerk en sport (1 maal)

Ook bij projecten 'Sport in de wijk' geldt dat een kwalitatief hoogwaardig aanbod, gekoppeld aan een goede organisatie met samenwerkende instellingen, een belangrijke succesfactor is.

Grootste knelpunt bij buurtsportprojecten is gebrek aan budget en menskracht. Verder worden allerlei verschillende knelpunten genoemd, waarvan de meest opvallende zijn: zware problemen in de buurt, (weinig) medewerking van jongeren, betrekken van partners zoals politie of ouders, en cultuurverschil tussen jongerenwerk en sport.

Schema 3.3 Succes- en faalfactoren bij 'Buurtsport speciaal' projecten

Succesfactoren	Faalfactoren
Integrale aanpak jongerenwerk, ouders, inter-ventiemedewerker (2 maal)	Te grote belasting voor sportclubs (2 maal)
Toepassen deelnemersvolgsysteem (2 maal)	Betrekken van ouders (2 maal)
Politiek draagvlak (2 maal)	Uitbreiding naar andere wijken (2 maal)
Opvang en begeleiding van risicojongeren (1 maal)	Betrekken van scholen (1 maal)
Sociale binding tussen jongeren (1 maal)	Doorstroom naar verenigingen (1 maal)
Regels en discipline (1 maal)	Cultuurkloof tussen sociaal-cultureel werk en sport (1 maal)
Nieuwe sporten introduceren (1 maal)	Cultuurverschillen tussen jongeren (1 maal)
Toepassen beloningssysteem buurtsportclub (1 maal)	Gedrag allochtone jongeren in groepsverband (1 maal)
	Te kort en weinig diepgaand project (1 maal)
	ID-banen op de tocht (1 maal)
	Slechte sportvoorzieningen (1 maal)
	Gemeente op te grote afstand (1 maal)
	Gebrek aan personeel (1 maal)

De zeer diverse succes- en faalfactoren geven met elkaar een redelijk beeld van randvoorwaarden waar de wat zwaardere buurtsportprojecten aan zouden moeten voldoen. Het gaat dan om projecten die een relatie hebben met jeugd en veiligheid, kadervorming onder allochtone jongeren, betrekken van Marokkaanse vaders, en bevorderen van een actieve leefstijl onder jeugd in achterstandswijken. De belangrijkste randvoorwaarden zijn dan:

- toepassen individueel volgsysteem;
- integrale aanpak tussen ambulante jongerenwerk, sportbuurtwerk, ouders, politie en gemeente;
- inzetten op groepsvorming, discipline, beloning en binding;
- jeugdgericht aanbod van eigentijdse sportactiviteiten;
- aandacht voor kadervorming;
- voldoende politiek draagvlak;
- lange adem, intensief traject, voldoende personele inzet.

Schema 3.4 Succes- en faalfactoren bij 'Beweegmanagement'

Succesfactoren	Faalfactoren
Enthousiasme sportverenigingen (1 maal)	Hoge druk op verenigingskader (3 maal)
Enthousiasme leerlingen (1 maal)	Onvoldoende sportaccommodaties (1 maal)
Samenwerking scholen en sportverenigingen (1 maal)	Communicatie tussen scholen en sportverenigingen (1 maal)
Inzicht in beweeggedrag jeugd (1 maal)	Hoge verwachtingen ledenwinst sportclubs (1 maal)
Samenwerking tussen CIOS en ALO (1 maal)	Tekort aan professionele coördinatoren en sportleiders (1 maal)
Integrale aanpak	

Aangezien alle projecten bewegmanagement in de voorbereidende fase verkeren of zojuist zijn gestart, valt er nog weinig te zeggen over de meest kenmerkende factoren die de projecten beïnvloeden. Enkele gemeenten hebben toch een aantal factoren benoemd. Zo speelt ook bij bewegmanagement de betrokkenheid van sportverenigingen, leerlingen en scholen een voorname rol. Er worden met name vraagtekens geplaatst bij de mogelijkheden die verenigingen hebben om de jeugd op te vangen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Algemeen

Geconstateerd is dat BOS-projecten wijd verbreid zijn onder talloze grote, middelgrote en zelfs kleine gemeenten in Nederland. Hiermee bevestigen wij het beeld dat de projectenbank van de breedtesportregeling te zien geeft. Een meerderheid van gemeenten zet in op jeugd, en doet dat steeds via een samenwerkingsverband tussen scholen en sportaanbieders, en/of via het sportbuurtwerk. Gunstig is de introductie van de brede school en de verlengde schooldag. Hiermee is een goede structuur, planningswijze en (deel)financiering voorhanden waardoor sportactiviteiten op en bij school ingekaderd kunnen worden. Het komt zowel de scholen als de gemeentelijke sport- en onderwijsafdelingen goed uit om de naschoolse programma's onder meer met sportactiviteiten in te vullen. De meeste scholen koppelen dat naschoolse aanbod aan de lessen die tijdens schooltijd plaatsvinden. Hierdoor ontstaat een patroon dat in de grote steden al langere tijd in zwang was: sportkennismaking onder schooltijd, vervolgens verdieping na schooltijd bij school en daarna voortzetting bij een sportaanbieder. Niet alle sportaanbieders kunnen hieraan hun bijdrage leveren, omdat het sporttechnisch kader van verenigingen overdag nauwelijks inzetbaar is. Freelance sportinstructeurs, professionals van sportscholen en gemeentelijke sportleiders en sportbuurtwerkers vullen dat hiaat veelal op professionele wijze in, hetgeen door scholen overigens ook wordt verlangd omdat deze verantwoordelijkheid dragen.

In onze inventarisatie onderscheiden wij vier typen BOS-projecten.

Typologie BOS-projecten

Het hierboven geschetste beeld is vooral van toepassing op wat wij 'sportpakketten' hebben genoemd: sportoriëntatie en -keuzeprogramma's op en bij school. Scholen en sportaanbieders werken samen, waarbij een of meer van de volgende methodieken en instrumenten worden toegepast: de jeugdsportpas, de bewegingsconsulent, kies voor hart en sport, fit & fun, de klas beweegt, of een door de gemeente met sportaanbieders samengesteld pakket van sportactiviteiten. Deze methodieken en instrumenten zijn eind jaren negentig in het kader van Jeugd in Beweging ontwikkeld en hebben hun weg naar gemeenten, scholen en sportaanbieders duidelijk gevonden. De bewegingsconsulent is inmiddels een bekende functie geworden en heeft zijn bestaansrecht duidelijk bewezen. De breedtesportimpuls heeft eraan bijgedragen dat steeds meer gemeenten een bewegingsconsulent hebben aangesteld. Een tweede groep projecten is 'sport in de wijk'. Scholen vormen een reservoir van potentiële sporters die door de sportbuurtwerker naar de activiteiten worden geleid. De rol van zowel scholen als sportverenigingen is verder niet zo groot. Het aanbod wordt over het algemeen verzorgd door de sportbuurtwerker zelf, samen met een staf van sportleiders, veelal freelancers die overigens ook gewoon de buurt intrekken. Het welzijnswerk speelt hierbij een grotere rol, bijvoorbeeld bij het benaderen van jongeren in de wijk. De derde groep projecten staat nog in de kinderschoenen, maar wint snel aan populariteit: het beweegmanagement. Dit is een organisatiemethode die duurzaamheid wil geven aan nauwe samenwerkingsverbanden tussen scholen en sportaanbieders. Het wijkniveau is uitgangspunt. Beweegmanagement is een mogelijkheid tot verdergaande integratie van BOS. Gemeenten en sportservicebureaus zijn kartrekker.

Beweegnorm en omgevingsscan zijn instrumenten die leerlingen moeten volgen in hun beweeggedrag respectievelijk de omgeving jeugdsportvriendelijk moeten maken.

De vierde groep is beperkt qua omvang, terwijl de resultaten hiervan maatschappelijk zeer relevant kunnen zijn: 'buurtsport speciaal' projecten. Deze projecten hebben betrekking op thema's als jeugd en veiligheid, positieverbetereing van risicjongeren, of gezond beweeggedrag in achterstandswijken, en worden, in tegenstelling tot de eerdergenoemde projecten, uit andere financieringsbronnen ontwikkeld. De maatschappelijke betekenis staat hierbij voorop: sport is middel om criminaliteitspreventie te bevorderen, een achterstandswijk een impuls te geven of kader te ontwikkelen onder allochtone jongeren.

Enkele projecten vallen buiten de typologie. Het gaat hierbij om gemeenten die eerst afzonderlijk inzetten op meerdere pijlers van de driehoek. Pas in een latere fase wordt gestreefd naar samenwerking tussen de kolommen 'buurt', 'onderwijs' en 'sport'.

Fase van BOS-ontwikkeling

Door te laten zien wat er is, laten we in feite ook zien wat er weinig of niet is. We zijn bijvoorbeeld geen enkel project tegengekomen waarbij het initiatief ligt bij de georganiseerde sport. Sportverenigingen die hun aanbod naar de wijk brengen, of sportverenigingen die langs verschillende scholen trekken... we hebben ze niet gezien. Althans niet als verenigingsinitiatief; wel als onderdeel van een gemeentelijk programma, of vanuit een naschools programma via het onderwijs.

Zoals geconstateerd zijn er nog maar weinig projecten met een maatschappelijke waarde die het sportbelang overstijgt. Sport als middel om maatschappelijke problemen aan te pakken zien we mondjesmaat terug. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen.

- De sportsector heeft een hoog 'doe-gehalte'; op zich niks mis mee, maar een grondige analyse vooraf met vragen als waarom, waarheen, waarvoor ontbreekt meestal.
- Er zijn in de JIB-periode veel direct toepasbare methodieken ontwikkeld die gretig aftrek blijken te vinden. Gemeenten passen deze toe in het kader van de breedtesportregeling.
- Veel gemeenten beschouwen het als grote winst dat er structuur in sportstimulering is ontstaan door de nieuwe samenwerking tussen scholen en sportverenigingen. Dat is een fase van 'BOS-ontwikkeling' die noodzakelijk is om vervolgens op voort te bouwen.
- Er is nog steeds verkokering tussen met name de welzijns-, sport-, stedelijk beheer- en ruimtelijke ordeningssectoren. Zowel binnen het gemeentelijk apparaat, als tussen de instellingen 'in het veld'. Dit bemoeilijkt samenwerking tussen de sport en het jongerenwerk, de politie, de jeugdhulpverlening, het grotestedenbeleid, en wijk- en buurtbeheer. Hierdoor blijven kansen liggen; niet alleen in de aanpak van problemen, maar ook in het 'stapelen van subsidiemogelijkheden'. Sport kan een (deel)oplossing zijn!

Beweegmanagement is een mogelijkheid tot verdergaande integratie van BOS

Beweegmanagement blijkt het goed te doen in gemeenteland. Buiten de School & Sport pilots van NISB zijn ook andere gemeenten op eigen initiatief actief om beweegmanagement op te zetten. Veelal gaat het daarbij om het integreren van bestaande instrumenten in een structureel organisatie-model. Beweegmanagement moet niet beschouwd worden als 'het grootste goed', of 'hoogst haalbare' ten aanzien van jeugdsportstimuleringsbeleid. Beweegmanagement zal zich de komende jaren moeten bewijzen; het verkeert momenteel in een experimenteel stadium en lijkt een veelbelovend concept. Bij

het monitoren en evalueren van beweegmanagement zal bovendien goed beoordeeld moeten worden in welke wijken en onder welke omstandigheden beweegmanagement een passend middel is, en ook in hoeverre beweegmanagement zich kan aanpassen aan veranderende omstandigheden.

Bij beweegmanagement staat de kwaliteit van samenwerking tussen onderwijs, sport, lokale overheid en buurtinstellingen centraal. NISB onderscheidt daarbij de volgende aspecten van samenwerking:

- uitwisseling van kader/ professionals;
- uitwisseling/ medegebruik van accommodatie en ruimte;
- dagarrangementen: afstemming van tijden voor doorlopend aanbod;
- eigentijdse organisatieverbanden; naar een nieuwe 'sportstructuur';
- mengen van bestaande en nieuwe financieringsbronnen.

Uit het inventariserend blijkt dat nog niet veel ervaring is opgedaan met beweegmanagement in de praktijk. Wel zijn vorderingen gemaakt met de opzet en implementatie van het organisatie-model. Zowel uit de lopende beweegmanagementprojecten, als uit ervaringen met 'sportpakketten op en bij school' blijkt dat uitwisseling/ medegebruik van accommodatie en ruimte het vaakst gerealiseerd worden, gevolgd door 'dagarrangementen' en uitwisseling kader/ professionals. Gemengde- of dubbelaanstellingen komen slechts sporadisch voor. Nieuwe organisatieverbanden zijn er nog niet. Ook het mengen van bestaande en nieuwe financieringsbronnen vindt weinig plaats.

BOS is voor 80% van, door en met gemeente

De inventarisatie laat zien dat BOS-projecten bij het wegvallen van de gemeentelijke rol direct instorten. De overgrote meerderheid van de projecten is er op initiatief van de gemeente en wordt goeddeels ook gecoördineerd door de gemeente. Financiering is, een handvol uitzonderingen daargelaten, tot stand gekomen door subsidie van gemeente en VWS. De uitzonderingen zijn voor een belangrijk deel projecten waarbij sport middel is. Hier spelen welzijnsstichtingen en jongerenwerk een dominante rol, en wordt samengewerkt met allochtone groepen, politie en jeugdhulpverlening; en met succes!

De gemeente blijkt goede ingangen te hebben bij scholen, en via sportconsulenten, verenigingsondersteuners en sportbuurtwerkers, ook bij de georganiseerde sport. De winst van BOS-projecten zit hem dan ook in de nieuwe vormen van samenwerking en de verwachte continuïteit ervan. Winstpunt is meer delen: delen van accommodatie, elkaars kader en professionaliteit. Een voorbeeld hiervan is de duale aanstelling: een vakleerkracht lichamelijke opvoeding die een deel van zijn aanstelling actief is als trainer bij een sportvereniging.

In de grote steden is dergelijk beleid inmiddels structureel geworden. Middellgrote gemeenten verwachten dat na enkele projectjaren, de samenwerking onder regulier beleid komt te vallen. Kleinere gemeenten blijken hierbij veelal afhankelijk te zijn van de ondersteuning door provinciale sportservicebureaus. Door de breedtesportregeling en de samenwerking met scholen en buurtorganisaties, zijn gemeentelijke sportafdelingen zich bewust van het belang van een evaluatie. De uitkomsten hiervan zijn mede bepalend voor de continuïteit.

Succes- en faalfactoren

Gemeenten zijn over het geheel genomen positief over het verloop van BOS-projecten. Zij schrijven dit vooral toe aan het eerdergenoemde succes van samenwerking tussen scholen en sportaanbieders, en het 'aan elkaar knopen' van beleidsinitiatieven, zoals de bewegingsconsulent en de verlengde schooldag; de jeugdsportpas en de sportbuurtwerker, of de sportconsulent en de wijkaanpak. Sport scoort goed onder jeugd op school; kinderen doen er graag aan mee, ook na schooltijd. Activiteiten zijn goed georganiseerd en sluiten aan op de hedendaagse interesses van jeugdigen. Er is politiek draag-

vlak voor: 'school en sport' is een hoera-begrip geworden, niemand is tegen. Punten die tegen kunnen zitten zijn kaderproblemen bij verenigingen (beperkte inzetbaarheid), overbelasting van scholen, verkokering binnen de gemeente en tussen instellingen in de wijken, beperkte capaciteit van gemeenten (budget, personeel).

4.2 Aanbevelingen rijksoverheid

Maatschappelijke waarde van sport benutten

BOS-projecten kunnen meer dan nu gebeurt, ingezet worden in het kader van het grotestedenbeleid. De ontbrekende schakel is die tussen een BOS-project en een daaraan voorafgaande wijkanalyse. Wanneer op maat, lokaal, wordt ingespeeld op de problematiek in de buurt, kan de sport een grotere maatschappelijke (meer)waarde genereren. Bij subsidiemogelijkheden die het rijk aan gemeenten biedt, moet hierom gevraagd worden.

Sport en welzijn/jongerenwerk op de agenda zetten

BOS-projecten hebben een zwakke relatie met het welzijnswerk, terwijl daar juist zoveel kansen liggen. Het sportbuurtwerk, het jongerenwerk, VMBO's en migrantenorganisaties kunnen meer dan nu het geval is met elkaar samenwerken. Het integraal jeugdbeleid zou hiertoe het voortouw moeten nemen. Potentiële doelgroepen zijn vroegtijdige schoolverlaters, risicojongeren en geïsoleerde allochtone meisjes. Ouderparticipatie is hierbij gewenst. *Operatie JONG* zou hieraan aandacht kunnen schenken, door succesvolle methodieken op te sporen en over het voetlicht te brengen.

Sport kan een rol spelen als aangrijpingspunt, maar ook als mogelijkheid tot jeugdparticipatie en kadervorming (het voor/ door-uitgangspunt). Daarnaast biedt sport goede voorwaarden tot discipline, normen en waarden, regelmaat en sociale binding. Risicojongeren blijken vaak geïnteresseerd in sport. Dit vormt een mogelijkheid om deze jongeren door sport te stimuleren zodat voorkomen wordt dat zij afglijden naar een marginaal bestaan. Door sport ontstaat ook weer contact met deze jongeren, waardoor de communicatie over school, werk, familie, vrije tijd etc. weer op gang kan komen. Kortom: sport kan een onderdeel zijn in de keten van jeugdhulpverlening en positieverbetering van jongeren.

Daar waar de wijkveiligheid in het geding is, en positieverbetering van groepen jongeren dringend is gewenst, moet op projectniveau samenwerking met politie en justitie gezocht worden.

Begin jaren negentig zijn hier goede ervaringen mee opgedaan. De projecten 'sport en criminaliteitspreventie' (ondersteund door de toenmalige dienst BRES, en gefinancierd door de ministeries van Justitie en WVC) waren intensieve trajecten die een zware wissel trokken op de lokaal betrokken instellingen: jeugdwerk, politie, gemeente, reclassering, jeugdhulpverlening, sportbuurtwerk.

De resultaten waren bemoedigend: jongeren behaalden vaak voor het eerst een diploma: een aangepaste formule voor Recreatiesportleider A. Vervolgens organiseerden deze jongeren zelf sportlessen voor anderen.

In deze inventarisatie zijn enkele succesvolle projecten op dit gebied gesignaleerd. Dit verdient navolging.

Modellen bewegmanagement ontwikkelen

De projecten bewegmanagement zetten het zwaarst in op integratie van buurt, onderwijs en sport. Het zijn in de meeste gevallen de voorlopers met de langste traditie op het gebied van jeugdsportstimulering die momenteel bewegmanagement opzetten en invoeren. Ter ondersteuning van de sa-

menwerkingsverbanden in andere gemeenten is het wenselijk om in de loop van 2003/ 2004 verschillende modellen van beweegmanagement op te stellen. Hierdoor kunnen gemeenten die deze ontwikkeling ook willen doorlopen, inspiratie opdoen en bewust kiezen voor een specifiek model. Daarbij kunnen tevens praktische tips worden meegegeven: de do's en don'ts van beweegmanagement.

Subsidies aan elkaar koppelen

De ene gemeentelijke afdeling blijkt niet goed te weten welke financieringsmogelijkheden er zijn bij een andere afdeling voor projecten die zij zelf ontwikkelen. Dat geldt ook voor BOS-projecten, die per definitie sectoroverstijgend zijn. Het ministerie van VWS en de VNG zouden gemeenten moeten wijzen op verschillende subsidies die aan elkaar gekoppeld kunnen worden ter versterking, verdieping of uitbreiding van een BOS-project. In dit rapport zijn al verschillende mogelijkheden genoemd, uiteraard afhankelijk van de reikwijdte van een project: breedtesportregeling, jeugd en veiligheid, openbare gezondheidszorg, grotestedenbeleid, jeugdbeleid, tijdelijke stimuleringsregeling vrijwilligersbeleid, brede school/ verlengde schooldag, investeringsbudget stedelijke vernieuwing (sociale pijler) en gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid. Bij het aanbieden van subsidiemogelijkheden kan VWS wijzen op koppelingen met subsidieverordeningen van andere directies en ministeries. Omgekeerd kunnen deze andere directies en ministeries hetzelfde doen door te wijzen op subsidiemogelijkheden van de directie Sport.

Meerwaarde hiervan is bovendien dat bij subsidieaanvragen samengewerkt zal moeten worden tussen verschillende gemeentelijke afdelingen, hetgeen het integrale karakter van de projecten zal verhogen.

Sportklassen: Profiel en werkwijze bekendheid geven

De BOS-ontwikkeling, de invoering van beweegmanagement en de al langer bestaande LOOT-scholen – waarvan het aantal de afgelopen jaren groeiende is – geven aan dat steeds meer scholen zich gaan profileren met sport en beweging; zowel in het basis- als voortgezet onderwijs. Ter ondersteuning van scholen die dit al doen, en als voorbeeld voor gemeenten die dit overwegen is het wenselijk inzicht te bieden in het profiel en de werkwijze van deze scholen. De ministeries van VWS en OC&W zouden initiatief kunnen nemen voor de uitgave van een brochure waarin ervaringen en lessen van scholen staan met sportklassen, of die het profiel van een sportieve school hebben. Welke betekenis heeft sport op deze scholen? Hoe organiseer je sportactiviteiten op en bij school? Wat betekent dit voor de werving en selectie van docenten? Wat verwachten deze scholen van hun leerlingen? Van welke accommodaties maken deze scholen gebruik? Hoe werken zij samen met sportaanbieders? Antwoorden op deze vragen zouden terug te vinden moeten zijn in de brochure.

Versterken van de sportvereniging

De georganiseerde sport is participant van BOS-projecten, en zelden of nooit initiatiefnemer of coördinator. Veel sportverenigingen hebben de grootst mogelijke moeite om met enige regelmaat een kennismakingsactiviteit aan te bieden in het kader van 'sportpakketten op en bij school'. Weinig tijd van schaars sportkader overdag is daar debet aan. De laatste jaren is de aandacht voor het ondersteunen van het vrijwillig sportkader groeiende. Met subsidie van het ministerie van VWS ondersteunt en volgt NOC*NSF vijftien pilots waarin een professionele 'verenigingsmanager' actief is. Daarnaast zijn er tal van gemeenten die in het kader van de breedtesportimpuls inzetten op 'verenigingsondersteuning'.

Het verdient aanbeveling sportverenigingen te ondersteunen in hun participatieve rol bij het werken met sportkennismakingspakketten op en bij school. Er wordt inmiddels gewerkt aan 'een leerlijn voor binnen- en buitenschools bewegen' die recht doet aan de groeiende samenwerking tussen de lichamelijke opvoeding en buitenschoolse partners. Hierdoor worden de oorspronkelijk van elkaar gescheiden pedagogische leerlijn en sportieve leerlijn meer geïntegreerd. De georganiseerde sport, met name de sportbonden, en de KVLO kunnen worden verzocht kennismakingspakketten te ontwikkelen die verenigingen en scholen gemakkelijk kunnen afnemen en uitvoeren.

Daarnaast blijkt dat veel verenigingen te hoge verwachtingen hebben van ledenaanwas door kennismakingsprojecten. Ledenwinst treedt pas op bij investering in sportstimulering over langere termijn. Kinderen haken na kennismaking vooral af door een moeizaam verlopend opnameproces bij de sportvereniging. Het verdient derhalve ook aanbeveling sportverenigingen te ondersteunen bij opname van kinderen via kennismakingsprojecten. Een aspect daarbij is een betere oriëntatie van de verenigingen op de buurt, en minder fixatie op interne tradities van de verenigingen.

Bijlagen

Bijlage 1 Instellingen (deel)gemeenten/ die aan het onderzoek hebben deelgenomen

Alkmaar
Amsterdam
Appingedam
Arnhem (een deel van de projectinformatie na deadline ontvangen)
Assen (een deel van de projectinformatie na deadline ontvangen)
Bedum
Borger Odoorn
Breda
Delft
Delfzijl
De Marne
Den Haag
Den Helder
Deventer
Eemsmond
Eindhoven
Emmen
Enschede
Ermelo
Etten-Leur
GGD Groningen
Gorinchem
Groningen (na deadline ontvangen)
Hardenberg
Haren
Heerlen (na deadline ontvangen)
Hengelo
Hoogeveen
Hoogezand-Sappemeer
Hoorn
Huis voor de Sport Groningen
Leek
Loket W, Eindhoven
Loppersum
Maastricht
Marum
Menterwolde
Nieuwegein
Nijkerk
Nijmegen
Noordoostpolder
Nunspeet
Opsterland
Provincie Flevoland
Ridderkerk
Roermond
Rotterdam
Schiedam
Sport Drenthe
Sport Fryslân

Sportraad Overijssel
Stadsdeel Amsterdam Centrum
Stadsdeel Amsterdam Noord
Stadsdeel Oud Zuid (Amsterdam)
Stadsdeel Slotervaart/ Overtoomse Veld (Amsterdam)
Stadsdeel Westerpark (Amsterdam)
Stadskanaal
Stedelijk Instituut Welzijn, Roosendaal
Stichting Travers, Zwolle
Ten Boer
Tiel
Tilburg
Utrecht
Veendam
Vlaardingen
Vlagtwedde
Winsum
Zaanstad
Zeeuwse Sportraad
Zuidhorn